

Ekspertutvalget for klimavennlige investeringer
Nærings- og fiskeridepartementet
Postboks 8090 Dep.
0032 Oslo

Innspill til ekspertutvalget for klimavennlige investeringer

Forbrukerrådet viser til at ekspertutvalget for klimavennlige investeringer har bedt om eksterne innspill til utvalgets arbeid. Forbrukerrådet oversender med dette sine innspill til ekspertutvalget.

Det fremgår av mandatet til ekspertutvalget for klimavennlige investeringer at utvalget blant annet er bedt om å vurdere hvorvidt dagens samlede rammevilkår bidrar til et velfungerende marked for samfunnsøkonomisk lønnsomme klimavennlige investeringer. Hovedfokuset til Forbrukerrådet er å synliggjøre nødvendigheten av å utforme rammevilkår på en slik måte at også norske husholdninger og forbrukere på en god og hensiktsmessig måte vil kunne bidra i det grønne skiftet.

Forbrukerrådets hovedpunkter kan kort oppsummeres slik:

- Økonomiske insentiver bør premiere forbrukere og husholdninger som velger grønt og bærekraftig, blant annet ved at skatte- og avgiftssystemet bidrar til å vri forbruk og produksjon i en mer bærekraftig retning.
- Det er etablert systemer for klassifisering av grønne obligasjoner, men i lånemarkeder som forbrukere forholder seg til er fortsatt mye ugjort. Blant annet mangler det fortsatt tydelige kriterier for hva som skal kunne kvalifisere til betegnelsen «grønne boliglån». Det bør vurderes å etablere fordelaktige rentefradrag for boliglån som tilfredsstillere strenge klimakrav for å fremme investeringer i klimavennlige boliger.
- Forbruker- og investorbekyttelsen må styrkes gjennom å etablere tydelige krav til merkeordninger som tar hensyn til den klimarisikoen som ulike finansielle investeringer er eksponert mot.

- Norge må støtte EU-kommisjonens initiativ om å etablere et klassifikasjonssystem for bærekraftig virksomhet (taksonomien), og utarbeidelse av standarder for grønne finansielle produkter samt utvikling av egne referanseindekser for bærekraftige investeringer.
- Det bør vurderes å etablere ordninger som innebærer at sparing i fond som tilfredsstillende EUs kriterier for bærekraftige investeringer blir favorisert skattemessig.
- Merverdiavgiften som i dag er lagt på reparasjoner av viktige forbrukervarer bør enten reduseres kraftig eller fjernes helt, for å stimulere til en mer sirkulær økonomi der vi tar bedre vare på det vi allerede har fremfor å kjøpe nytt. Dette vil også gjøre det mer attraktivt for gründere og etablerte virksomheter å starte opp nye reparasjonsbedrifter og annen næringsvirksomhet som vil kunne støtte opp under det grønne skiftet.

Generelle kommentarer

Arbeidet til ekspertutvalget for klimavennlige investeringer vil kunne representere en gylden anledning til å re-starte viktige norske klimasatsinger, forutsatt at utvalget leverer en fremtidsrettet innstilling som også tar hensyn til forbrukerinteressene og at norske myndigheter evner å følge opp anbefalingene i etterkant.

Ekspertutvalgets mandat tyder på at myndighetene i liten grad anerkjenner forbrukernes rolle i bærekraftig verdiskaping i norsk økonomi og potensial for å bidra til at Norge når våre klimamål på en effektiv måte. Forbrukerrådet vil derfor oppfordre ekspertutvalget til å innlemme vurderinger knyttet til hvordan norske forbrukere og husholdninger kan bidra og være en del av løsningen for å sikre overgang til et mer bærekraftig lavkarbonsamfunn og overgang til en mer sirkulær økonomi.

Klimagassutslipp og forurensning må prises høyt, og økende over tid, slik at næringslivet får økonomiske incentiver til å gjennomføre grønne investeringer. Avgifter må utformes slik at det vi vil ha mindre av prises høyere, mens det vi vil ha mer av prises mindre (eller ikke i det hele tatt).

Forbrukerrådet er samtidig opptatt av at det er folkelig oppslutning om de tiltakene og virkemidlene som tas i bruk. Det gjelder både fordelingsvirkninger på tvers av inntektsgrupper og geografisk. Om man skal lykkes med det grønne skiftet, så må alle forbrukere inviteres med i dugnaden. Dersom store grupper i befolkningen føler at de taper på viktige omlegginger, risikerer man motstand

som kan føre til at helt nødvendige reformer i verste fall ender med å bli omgjort. Det grønne skiftet må ha støtte og oppslutning i befolkningen.

Kunnskap og informasjon fremmer forbrukermakt og gjør det mulig for forbrukerne å ta opplyste valg. EU-kommisjonen publiserte i 2016 en stor studie om forbrukersårbarhet, som viser at de fleste forbrukere kan bli sårbare når de stilles overfor kompleks prising og har problemer med å sammenligne tilbud. Forbrukerne må derfor informeres og settes i stand til å treffe bærekraftige valg, blant annet gjennom gode merkeordninger, slik at flere blir bevisste på å ta grønne valg.

Bærekraftig og mer sirkulær byggenæring

Byggenæringen er i dag en av de største forbrukerne av råvarer, tilsvarende over 40 milliarder tonn i året. For å muliggjøre en bedre sirkulasjon av byggematerialer trengs det utvikling av mer modulbaserte løsninger og systemer for å kunne benytte eksisterende bygg som materialbanker i fremtiden.

Forbrukerrådet mener det må tilrettelegges for at entreprenører, håndverkere og forbrukere i større grad kan gjenbruke brukte og eksisterende materialer. Forbrukerrådet mener også at sirkularitet bør med som kriterium i forbindelse med offentlige bygningsanskaffelser, for slik å påvirke tilgangen på bærekraftige bygningsmaterialer også ved private innkjøp. Reklamasjonsrettighetene bør i tillegg utvides i tid for å sikre lengre holdbarhet på ulike byggematerialer.

Forbrukerrådet vil minne om at Arnstadutvalget i 2010 påpekte at det største potensialet for energieffektivisering i Norge finnes i den eksisterende bygningsmassen. I handlingsplanen for energieffektive bygg mente Arnstadutvalget blant annet at det ville være mulig å halvere energibruken på rundt 80 TWH pr. år til drift av bygg til netto 40 TWH pr. år innen 2040, og at det viktigste virkemidlet for å utløse dette potensialet ville være å opprette en økonomisk tilskuddsordning som rettet seg mot eiere av eksisterende bygg, både boligbygg og næringsbygg.

Arnstadutvalget anslo at med dagens bygge- og riverate så vil om lag 37 prosent av bygningsmassen i 2040 være bygget i perioden 2010-2040, mens resterende 63 prosent av bygningsmassen vil være bygget før 2010. Potensialet for å redusere energibruken i eksisterende bygg vil derfor være svært stor. Arnstadutvalget pekte også på at energieffektivisering i bygg bidrar til å erstatte forurensende energikilder i andre sektorer og reduserer behovet for ny

kraftproduksjon. Den mest miljøvennlige energien er den man slipper å produsere.

Forbrukerrådet vil peke på at en ny ordning for ulike energieffektiviseringstiltak kan hente inn finansiering både fra det grønne obligasjonsmarkedet og over statsbudsjettet. Ordningen kan for eksempel administreres av Husbanken, ENOVA, Kommunalbanken eller norske kommuner. Rimelige grønne lån og ulike tilskudd kan for eksempel ytes til bygg som oppnår høy energiklasse.

Grønne boliglån

Ekspertutvalget bør også treffe vurderinger i forhold til det lånemarkedet som forbrukere flest forholder seg til. Husholdningenes kredittopptak var i januar 2022 på 4 006 milliarder kroner. Majoriteten av dette knytter seg til boliglånsmarkedet. Fremveksten av såkalte grønne boliglån er en tydelig innovasjon i bankmarkedet i 2021 og 2022, men det er fortsatt utydelige kriterier knyttet til produktkategorien. Fraværet av kriterier øker risikoen for grønnvasking og står i kontrast til utviklingen som har funnet sted i obligasjonsmarkedet. Det bør derfor etableres tydelige kriterier for hva som skal kunne kvalifisere til betegnelsen «grønne boliglån».

For å booste gevinstpotensialet knyttet til bærekraftige boliglån, mener Forbrukerrådet at det bør utredes å skattefavorisere grønne boliglån. Skattefavoriseringen kan bestå i å øke fradraget på gjeldsrenter for grønne boliglån, slik at fradraget blir høyere og mer økonomisk fordelaktig enn dagens eksisterende gjeldsfradrag som utgjør 22 prosent av renteutgiftene. En slik skattevridning vil kunne stimulere til mer klimavennlig boligbygging gitt at grønne boliglån blant annet stiller tilstrekkelig strenge krav til energieffektivitet i de boligene som bygges/renoveres.

Forbrukerrådet vil derfor be ekspertutvalget om å vurdere en skattevridning hvor ekstra fordelaktige rentefradrag for grønne boliglån som tilfredsstillere strenge klimakrav kan fases inn for slik å fremme investeringer i klimavennlige boliger.

Bærekraftig sparing

Den norske debatten om finansiering av grønn omstilling handler sjelden om hvordan norske husholdninger og forbrukere kan bidra. Dette er påfallende, ettersom husholdningene ifølge Statistisk sentralbyrå disponerer om lag 256 milliarder kroner i sparemidler. Spareraten i husholdningene er også høy og ligger på rundt 16 prosent.

Norske finansforetak forvalter dermed betydelige verdier på vegne av norske forbrukere, hvorav en betydelig andel er kapital som er avsatt til sparing til egen pensjon. For norske forbrukere som skal ha avkastning i flere tiår fremover kan det være bedre at det investeres i selskaper som evner å tilpasse sin virksomhet til en verden som endrer seg i tråd med Parisavtalen og FNs bærekraftsmål, fremfor at pengene plasseres i selskaper som leverer produkter verden kommer til å ha mindre behov for i årene som kommer. Grønn verdiskaping innebærer utvikling og bruk av ny teknologi som kan gi mer effektiv ressursbruk og reduserte klimagassutslipp.

Forbrukerrådet vil peke på at flertallet av norske forbrukere i ulike spørreundersøkelser oppgir at de ønsker at plasseringer av sparepenger bør ha en bærekraftig innretning.

Hovedutfordringen ligger i å sørge for at de investeringsvalgene som gjøres i dag gir en avkastning som både bidrar til økonomisk trygghet i alderdommen, og samtidig også bidrar til at kommende generasjoner arver en klode i bedre stand enn vi selv overtok den. Dersom FNs togradersmål skal nås må blant annet en stor andel av olje- og gassressursene bli liggende igjen i bakken. Dette øker risikoen for at investeringer i fossil energi kan ende opp med å bli ulønnsomme og verdiløse, såkalte «stranded assets».

Norske finansforetak bør pålegges å innarbeide vurderinger av klimarisiko når dette er aktuelt, både i tilknytning til konkrete investeringsprosjekter og i forbindelse med salg av fonds- og spareprodukter til norske forbrukere. Samtidig er det viktig å unngå grønnvasking og styrke forbruker- og investorbekyttelsen. Som et viktig ledd i et slikt arbeid må det etableres tydelige merkeordninger, klassifikasjonssystemer for bærekraftig virksomhet, standarder for grønne finansielle produkter og referanseindekser for bærekraftige investeringer.

Forbrukerrådet vil i denne sammenheng vise til EUs pågående regulatoriske arbeid med å sikre finansiering av det grønne skiftet. Sentralt i dette arbeidet står etableringen av et felleseuropeisk system for klimamerking av fond, hvor hensikten er å kanalisere private sparemidler til grønn omstilling. Dette merkesystemet, også kjent som taksonomien, ventes å tilføre klimavennlige virksomheter omstillingskapital på bekostning av virksomheter som ikke er klimavennlige. Taksonomien vil dermed kunne gi ett felles, klimafaglig begrunnet rangeringssystem for fond og pensjonssparing.

Det norske finansmarkedet er godt posisjonert for å ta imot dette merkesystemet. Flere norske finansforetak har da også de siste årene økt sin satsing på bærekraftige finansielle investeringer.

Det er viktig at finansielle produkter som finansforetak selger som bærekraftige formidles på et sannferdig grunnlag. Dette forutsetter tydelige merkeordninger og at det eksisterer objektive standarder og referanseindekser for grønne finansielle produkter og bærekraftige investeringer.

Forbrukerrådet er opptatt av å sikre forbrukernes rett til å kunne velge bærekraftig, og mener at i det grønne forbrukerskiftet må forbrukere få vite miljømessige konsekvenser knyttet til valg av ulike finansielle produkter og tjenester, på lik linje med annen produktinformasjon.

Samtidig vil ikke bedre og tydeligere merkeordninger og kontinuerlig forbrukeropplysning alene være tilstrekkelig for å sikre at forbrukere faktisk velger bærekraftige sparealternativer. Forbrukerrådet mener derfor at det bør vurderes å innføre skattefavisert sparing i bærekraftige fond. Det er gode erfaringer med skattefavisert sparing i Norge, for eksempel gjennom den såkalte AMS-ordningen (Aksjesparing med skattefradrag), som eksisterte fra 1982 til 2000.

Forbrukerrådet vil be om at ekspertutvalget vurderer fordeler og ulemper ved å opprette en ordning hvor midler som plasseres i fond med en høy score knyttet til taksonomiens kriterier også blir favorisert skattemessig.

Mva-kutt for reparasjoner

I lys av de miljøutfordringene vi står overfor kan vi ikke innrette samfunnet på en slik måte at vi belønnes for å bruke og kaste, mens det skal være dyrt og vanskelig å ta vare på det vi allerede har.

Oslo Economics har på oppdrag fra Forbrukerrådet høsten 2021 utredet effektene av momsreduksjon og momsfritak for reparasjoner av utvalgte produktområder.¹ Konklusjonen er at et moms-kutt vil ha en høy effekt for hvitevarer ved at flere vil velge å reparere fremfor å kjøpe nytt dersom merverdiavgiften reduseres eller fjernes helt. Et mva-kutt vil på noe sikt også kunne ha god effekt for andre produktgrupper.

¹ <https://fil.forbrukerradet.no/wp-content/uploads/2022/01/oe-rapport-2021-63-virkninger-av-a-fjerne-eller-redusere-mva-pa-reparasjon-av-forbrukerverer.pdf>

Norstats befolkningsundersøkelse for Forbrukerrådet som ble gjennomført i mai/juni 2021, viser også at nesten ni av ti (86 %) ønsker reduksjon eller fritak av moms på reparasjoner.² Pris fremstår som en åpenbar og viktig barriere for reparasjon, og dette er et signal om at norske forbrukerne ønsker å være en del av løsningen – ikke problemet.

Bortfall eller reduksjon av merverdiavgift for reparasjoner vil også være et tydelig signal til næringslivet og gjøre det mer attraktivt både for gründere og etablerte virksomheter å starte opp nye reparasjonsbedrifter og annen næring som vil kunne støtte positivt opp under det grønne skiftet. Investeringer må i økende grad ha et langsiktig og bærekraftig perspektiv, og prosjekter som finansieres må være til beste også for fremtidige generasjoner.

Forbrukerrådet vil derfor be ekspertutvalget om å vurdere hensiktsmessige økonomiske virkemidler og tiltak som kan bidra til å gjøre det mer attraktivt å reparere fremfor å kjøpe nytt. Ett virkemiddel som bør vurderes i en slik gjennomgang er differensierte mva-satser som fremmer reparasjon. Det er avgjørende at vi beveger oss vekk fra dagens lineære økonomi over til en mer sirkulær økonomi.

Oslo, den 21. mars 2022

Med vennlig hilsen
Forbrukerrådet

Gunstein Instefjord (s.)
Leder for forbrukerpolitisk enhet

Bjarki Eggen (s.)
Seniorrådgiver

² <https://www.forbrukerradet.no/siste-nytt/86-onsker-billigere-reparasjoner/>